

Формування професійного напрямку медичного та оздоровчого туризму в межах спеціальності І9 (229) «Громадське здоров'я»

УДК 378.147:[614+338.48]

¹С.М. Футорний, ¹О.В. Маслова, ¹О.М. Пижов, ²В.В. Янишевська, ²І.С. Торський

¹Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

²Українська асоціація медичного туризму, Київ, Україна

Резюме. Динамічний розвиток ринку медичного та оздоровчого туризму формує гострий попит на кваліфікованих фахівців, однак система вищої освіти не пропонує комплексних програм для їх підготовки. Це створює системний компетентнісний розрив, що стримує потенціал галузі та визначає актуальність даного дослідження. *Мета* – обґрунтувати підходи до формування професійної траєкторії у сфері медичного та оздоровчого туризму. *Методи:* аналіз наукової літератури та термінологічний аналіз; історико-логічний метод; систематизація та узагальнення; системний аналіз; порівняльний аналіз (компаративістика); моделювання; прогнозування. *Результати.* Проаналізовано ринок праці, що виявило попит на «гібридних» фахівців із медичними, управлінськими та сервісними навичками. Порівняльний аналіз освітніх та міжнародних професійних стандартів показав, що спеціальність І9 (229) «Громадське здоров'я» є оптимальною платформою для підготовки таких професіоналів. На основі цього розроблено інтеграційну концепцію підготовки, що передбачає поєднання обов'язкового фундаментального ядра на базі даної спеціальності та єдиного комплексного блоку дисциплін за вибором, який дає змогу здобувачам вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти самостійно конструювати індивідуальну освітню траєкторію, вибираючи дисципліни з трьох рекомендованих напрямів: координаційно-сервісного, комерційно-маркетингового та управлінсько-стратегічного. *Висновки.* Запропонована концепція є науково обґрунтованим рішенням для подолання існуючого компетентнісного розриву. Її гнучка структура, реалізована через дисципліни вільного вибору, дасть змогу готувати конкурентоспроможних фахівців, що повною мірою відповідають вимогам роботодавців. Це, своєю чергою, сприятиме професіоналізації кадрового потенціалу та підвищенню конкурентоспроможності індустрії здоров'я та туризму України на міжнародній арені. **Ключові слова:** медичний туризм, оздоровчий туризм, громадське здоров'я, підготовка фахівців, концептуальна модель, компетенції, ринок праці.

Formation of the professional direction of medical and health tourism within the specialty І9 (229) Public Health

¹S.M. Futornyi, ¹O.V. Maslova, ¹O.M. Pyzhov, ²V.V. Yanyshyevska, ²I.S. Torskyi

¹National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, Ukraine

²Ukrainian association of medical tourism, Kyiv, Ukraine

Abstract. The dynamic development of the medical and health tourism market creates an acute demand for qualified specialists, but the higher education system does not offer comprehensive programs for their training. This creates a systemic compe-

tence gap, which restrains the potential of the industry and determines the relevance of this study. *The purpose of the study* is to substantiate approaches to the formation of a professional trajectory in the field of medical and health tourism. *Methods*: analysis of scientific literature and terminological analysis; Historical-logical method; systematization and generalization; system analysis; comparative analysis (comparative science); modeling; forecasting. *Results*. During the study, the labor market was analyzed, which revealed the demand for «hybrid» specialists with medical, managerial and service skills. A comparative analysis of educational and international professional standards showed that the specialty 19 (229) Public Health is the optimal platform for training such professionals. Based on this, an integrated training concept has been developed, which involves combining a mandatory fundamental core based on this specialty and a single comprehensive block of elective disciplines, which allows higher education applicants at the first (bachelor's) level of higher education to independently construct an individual educational trajectory, choosing disciplines from three recommended areas: coordination and service, commercial and marketing, and management and strategic. *Conclusions*. The proposed concept is a scientifically sound solution for overcoming the existing competence gap. Its flexible structure, implemented through disciplines of free choice, will allow training competitive specialists who fully meet the requirements of employers. This, in turn, will contribute to the professionalization of human resources and increasing the competitiveness of the health and tourism industries of Ukraine in the international stage.

Keywords: medical tourism, health tourism, public health, specialist training, conceptual model, competencies, labor market.

Постановка проблеми. Глобальний ринок медичних та оздоровчих послуг на сучасному етапі демонструє стійке зростання, трансформуючись у потужний сектор світової економіки. Медичний туризм, що визначається як організована подорож за межі звичного середовища з метою отримання медичної допомоги, став предметом ґрунтовних наукових досліджень. Міжнародна група вчених на чолі з Neil Lunt у своїй праці системно аналізує ринки та наслідки цього явища для національних систем охорони здоров'я. Паралельно оздоровчий туризм (wellness tourism), зосереджений на превенції та поліпшенні якості життя, за даними Global Wellness Institute, також показує випереджальну динаміку, що свідчить про глобальну переорієнтацію споживачів на проактивні моделі турботи про здоров'я. Ці тенденції зумовлені комплексом чинників – від цифрової доступності інформації до прагнення отримати більш якісні чи економічно вигідні послуги за межами власної країни [15; 21].

Для України інтеграція у світовий ринок медичного та оздоровчого туризму є стратегічно важливим завданням, що підкріплено значним науковим інтересом. Вітчизняні дослідники активно вивчають потенціал та перешкоди на цьому шляху: аналізують конкурентні переваги України, зокрема у сферах стоматології, репродуктології та офтальмології, і наголошують на необхідності формування державної

політики для просування національного туристичного продукту. Водночас науковці підкреслюють, що використання наявних рекреаційних ресурсів та медичної інфраструктури залишається несистематизованим і потребує модернізації управлінських підходів для відповідності міжнародним стандартам якості та сервісу [4].

Незважаючи на зростаючий попит та наявний потенціал, ключовим стримуючим чинником розвитку галузі є гострий дефіцит фахівців, що володіють міждисциплінарними компетенціями. Ефективне управління в медичному туризмі вимагає синергії знань із двох кардинально різних сфер. Як зазначається у дослідженні Вінсента Ченга (Vincent C.S. Heung) та його колег, успіх у цій сфері напряду залежить від здатності персоналу розуміти не лише туристичну логістику та маркетинг, а й медичну термінологію, етичні норми, стандарти безпеки пацієнтів та основи громадського здоров'я. Традиційні освітні програми в Україні, готуючи окремо медиків, менеджерів охорони здоров'я чи фахівців із туризму, не формують такого комплексного спеціаліста [19].

Таким чином, актуалізується гостра науково-практична проблема, що полягає у суперечності між об'єктивним зростанням попиту на послуги медичного та оздоровчого туризму і невідповідністю національної системи освіти до забезпечення сфери відповідними кадрами. Необхідність теоретичного обґрунтування, розроблення

та впровадження інноваційних освітніх моделей, які б інтегрували компетенції у сфері громадського здоров'я та туристичного менеджменту, стає першочерговим завданням. Актуальність даного дослідження зумовлена потребою у розв'язанні цієї суперечності шляхом формування науково-методичних засад підготовки фахівців нової генерації, здатних забезпечити конкурентоспроможність та сталий розвиток індустрії медичного та оздоровчого туризму в Україні.

Наукові дослідження останніх років значною мірою зосереджено на аналізі впливу пандемії на світовий ринок медичного туризму. Загальна теза полягає у тому, що після початкового шоку та різкого спаду, спричиненого закриттям кордонів, галузь не просто відновилася, а й почала активно трансформуватися. Дослідники відзначають вимушену, але стрімку адаптацію до цифрових технологій, зокрема телемедицини та дистанційних консультацій, які стали невід'ємною частиною надання послуг. Ця тенденція, як прогнозується, залишиться актуальною і в постпандемічний період, змінюючи традиційні бізнес-моделі [23].

Українські науковці продовжують активно досліджувати місце України на світовій мапі медичного туризму. Ключовою тезою є те, що Україна володіє значним, але нереалізованим потенціалом. До сильних сторін відносять конкурентну вартість послуг у таких сферах, як стоматологія, репродуктивна медицина та офтальмологія, а також багаті природно-рекреаційні ресурси. Однак головними перешкодами визнаються відсутність цілісної державної стратегії, недостатній маркетинг на міжнародній арені та, що найважливіше, проблеми з кадровим забезпеченням [2].

Однією з найбільш обговорюваних у наукових колах є проблема кадрового дефіциту. Загальна теза полягає у тому, що ефективний фахівець у сфері медичного та оздоровчого туризму — це інтегратор, що володіє знаннями на перетині громадського здоров'я, медицини, менеджменту, маркетингу та індустрії гостинності. Дослідження показують, що традиційні освітні програми не здатні підготувати таких універсальних спеціалістів, що створює значний розрив між вимогами ринку та наявними кадрами [3].

На тлі наслідків пандемії та зростання рівня стресу в суспільстві науковці фіксують чіткий тренд: зсув споживчого інтересу від суто лікувального (медичного) туризму до оздоровчого (wellness). Сучасний турист усе частіше шукає

не інвазивні процедури, а превентивні та реабілітаційні програми, спрямовані на поліпшення ментального здоров'я, детоксикацію, зняття стресу та загальне підвищення якості життя. Ця теза підтверджується дослідженнями ринку, які показують випереджаюче зростання саме велнес-сегменту [16].

Мета дослідження — обґрунтувати підходи до формування професійної траєкторії у сфері медичного та оздоровчого туризму.

Для досягнення поставленої мети нами визначено такі завдання:

1. Дослідити теоретичні основи та узагальнити сучасні тенденції розвитку ринку медичного та оздоровчого туризму в Україні та світі.
2. Проаналізувати стан ринку праці у сфері медичного туризму в Україні та визначити ключові професійні компетенції, необхідні фахівцям даної сфери діяльності.
3. Обґрунтувати та розробити концептуальну модель інтегрованої підготовки фахівців сфери медичного та оздоровчого туризму.
4. Сформулювати практичні рекомендації щодо імплементації запропонованої моделі в освітній процес закладів вищої освіти.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети дослідження нами вибрано комплекс взаємопов'язаних теоретичних методів.

Аналіз наукової літератури та термінологічний аналіз дали змогу вивчити наявні наукові праці, звіти міжнародних організацій та публікації для визначення ступеня розробленості поставленого перед нами питання, уточнення ключових понять, таких як «медичний туризм», «оздоровчий туризм», «громадське здоров'я», що забезпечило єдність термінологічного апарату.

Історико-логічний метод дав змогу простежити розвиток медичного туризму від нішевого явища до глобальної індустрії, виділивши ключові етапи та чинники його професійного становлення.

Систематизація та узагальнення дали змогу структурувати інформацію, згрупувати її за певними критеріями та сформулювати загальні висновки щодо ключових тенденцій зростання попиту на превентивні та реабілітаційні послуги, а також тотальної цифровізації.

Системний аналіз спрямовано на вивчення специфіки ринку праці, системних розривів та диспропорції між потребами роботодавців та освітньою пропозицією.

Порівняльний аналіз (компаративістика) полягав у зіставленні компетентностей, що вимагаються в Україні, з міжнародними професійними стандартами (наприклад, стандартами Medical Tourism Association).

Моделювання задіяне для розроблення концептуальної моделі інтегрованої підготовки фахівців у сфері медичного та оздоровчого туризму в межах спеціальності «Громадське здоров'я».

Прогнозування було використано для науково обґрунтованої оцінки потенційних ефектів від упровадження запропонованої моделі та визначення у майбутньому як позитивних результатів, так і можливих ризиків чи труднощів.

Результати дослідження та їх обговорення. Медичний (medical) та оздоровчий (wellness) туризм є суміжними, проте концептуально різними сегментами глобальної індустрії здоров'я. У науковій літературі медичний туризм визначається як організована подорож, основною метою якої є отримання медичних послуг, що включають діагностику, оперативні втручання, стоматологію, репродуктивні технології та ін. Натомість оздоровчий туризм охоплює поїздки, спрямовані на підтримку або поліпшення загального фізичного та психоемоційного стану через СПА-процедури, ретрити, детокс-програми та інші практики Wellness [15; 18].

Дослідження феномену медичного та оздоровчого туризму здійснюються крізь призму кількох теоретичних підходів.

Як підкреслюється у сучасних оглядових роботах, кожен із цих підходів розкриває лише один з аспектів явища. Для комплексного розуміння медичного та оздоровчого туризму необхідний міждисциплінарний синтез, що інтегрує ці перспективи [18; 24].

Аналіз актуальних звітів та систематичних оглядів дає змогу ідентифікувати ключові тенденції розвитку глобального ринку.

По-перше, спостерігається динамічне відновлення та випереджальне зростання сегменту оздоровчого туризму в постпандемічний період. За оцінками Global Wellness Institute, у 2023–2024 рр. значний внесок у загальну структуру ринку забезпечують як міжнародні, так і домінуючі за обсягом внутрішні оздоровчі поїздки [15; 16].

По-друге, медичний туризм зберігає економічну значущість для спеціалізованих «хабів» (Таїланд, Індія, Туреччина) та демонструє поглиблення за окремими напрямками (репродуктивна медицина, онкологія, реконструктивна хірургія). Бібліометричний аналіз наукових праць за період 1987–2022 рр. свідчить про стійке збільшення обсягів та розширення тематичного спектру досліджень у цій сфері [18; 21; 24].

По-третє, зростає значущість фактору безпеки медичних подорожей. Пандемія COVID-19 актуалізувала питання інфекційного контролю, що, своєю чергою, підвищило вимоги до стандартизації та міжнародної сертифікації медичних закладів, а також до надійності страхових і юридичних механізмів захисту пацієнтів [11; 18] (табл. 1).

У наукових працях та аналітичних звітах виділяється низка чинників, що визначають конкурентну привабливість дестинацій медичного та оздоровчого туризму. До них належать: вартість лікування порівняно з країною походження пацієнта, якість та доступність спеціалізованих медичних послуг, наявність персоналу відповідної кваліфікації та міжнародних акредитацій, а також розвиненість туристичної інфраструктури. Важливими нематеріальними чинниками

ТАБЛИЦЯ 1 – Порівняльна таблиця теоретичних підходів до дослідження медичного та оздоровчого туризму

Назва підходу	Предмет аналізу	Ключові питання
Економіко-ринковий	Попит, пропозиція, ціноутворення, конкурентні переваги країн, ринкові ніші	- Чому пацієнти вибирають певну країну? - Як формується вартість послуг? - Які фактори роблять дестинацію економічно привабливою?
Системно-інституційний	Роль державної політики, міжнародні стандарти та сертифікація (напр., JCI), системи страхування, діяльність асоціацій	- Якою має бути державна стратегія розвитку галузі? - Як стандартизація впливає на довіру пацієнтів? - Як працюють механізми міжнародного страхування?
Соціально-поведінковий	Мотивація, процес ухвалення рішень, поведінка та очікування пацієнтів/туристів, сприйняття ризиків, культурні аспекти	- Що мотивує людину до оздоровчої поїздки? - Як пацієнти оцінюють ризики лікування за кордоном? - Яку роль відіграють культура та соціальний вплив?
Політико-етичний	Правове регулювання, етичні дилеми (напр., трансплантологія), вплив на місцеві системи охорони здоров'я, рівність доступу до медицини	- Хто несе відповідальність у разі лікарської помилки? - Чи є етичним «експорт» пацієнтів? - Як медичний туризм впливає на доступність медицини для місцевих жителів?

є рівень довіри та інформаційна прозорість. Емпіричні дослідження підтверджують, що ці чинники створюють позитивний цикл, де розвиток медичного туризму стимулює подальші інвестиції у локальну інфраструктуру та сприяє підвищенню якості людського капіталу [18; 20; 24].

Специфіка українського ринку визначається впливом зовнішніх та внутрішніх трансформацій. До повномасштабного вторгнення потенціал України був зосереджений у курортно-рекреаційних регіонах та у приватному секторі медицини (зокрема, хірургії та стоматології). Повномасштабна військова агресія кардинально трансформувала ринкові умови. Інфраструктурні ризики та критична потреба у відновленні поранених сформували нові виклики та одночасно створили нішу для реабілітаційного туризму. Оглядові роботи українських дослідників підкреслюють потенційну роль цього сегменту в процесі післявоєнного відновлення економіки країни [17].

Систематичний аналіз наявної наукової літератури дав змогу ідентифікувати низку дослідницьких прогалин (*research gaps*), що потребують подальшої уваги. Окрім недостатньої кількості досліджень впливу медичного туризму на місцеві системи охорони здоров'я [2; 12] та браку робіт, присвячених моделюванню поствоєнного відновлення сектору [8; 10], найбільш значущою для сталого розвитку галузі є проблема кадрового забезпечення.

Хоча багато авторів побіжно згадують про дефіцит кваліфікованих кадрів, у науковій літературі практично відсутні роботи, що пропонують комплексні, науково обґрунтовані моделі підготовки таких спеціалістів. Існує пробіл між констатацією проблеми браку персоналу та розробленням конкретних освітніх рішень.

Саме тому ключовими напрямками подальших досліджень стають обґрунтування та розроблення освітніх і сертифікатних програм для фахівців у сфері медичного та оздоровчого туризму. Особливої ваги набуває інтеграція таких програм у рамках певних спеціальностей, які за змістом стандартів вищої освіти є найбільш релевантними до потреб відповідної сфери, зокрема спеціальність І9 (229) «Громадське здоров'я». Ця спеціальність надає фундаментальне розуміння організації систем охорони здоров'я, епідеміології, стандартів безпеки пацієнтів та управління якістю медичних послуг, що є необхідною базою для ефективного та безпечного управління туристичними потоками медико-оздоровчого спрямування. Таким чином, актуалізується завдання створення освітніх продуктів, які б поєднували компетенції у сфері громадського здоров'я з управлінськими та сервісними навичками в туризмі.

Історія медичного туризму — це шлях трансформації від індивідуальних, елітарних подорожей за здоров'ям до складної, структурованої та професіоналізованої глобальної індустрії. Аналіз наукової літератури дає змогу виділити три ключові етапи цього становлення, кожен з яких характеризується власними рушійними силами, учасниками та рівнем організації (табл. 2) [11; 12].

Представлені дані демонструють, що еволюція професійної підготовки кадрів є дзеркальним відображенням процесу дозрівання самої індустрії медичного та оздоровчого туризму. Цей розвиток пройшов шлях від повної відсутності спеціалізованого навчання до формування запиту на висококваліфікованих міждисциплінарних фахівців.

ТАБЛИЦЯ 2 — Порівняльна таблиця етапів розвитку медичного туризму

Критерій порівняння	Етап 1: Спорадичні поїздки (до 1990-х)	Етап 2: Формування ринку (1990-ті – 2000-ні)	Етап 3: Професіоналізація (з 2010-х – дотепер)
Характер явища	Індивідуальні, елітарні поїздки; «паломництво за здоров'ям»	Становлення організованого ринку, індустріалізація послуги	Професіоналізована глобальна індустрія з фокусом на якості та безпеці
Ключові учасники	Заможні особи, відомі лікарі, ексклюзивні клініки та курорти	Клініки в країнах, що розвиваються; агентства-фасилітатори (MTFs)	Акредитаційні органи (JCI), страхові компанії, науковці, державні регулятори
Рушійні сили	Особиста репутація лікарів, рекомендації	Інтернет, здешевлення авіаперевезень, активний маркетинг клінік	Конкуренція якості, управління ризиками, стандартизація, державна політика
Рівень організації	Неструктурований, непрозорий, відсутність ринку як такого	Поява посередників, формування ланцюжків постачання послуг	Інституціоналізований, регульований, наявність міжнародних стандартів
Підготовка кадрів	Ключова роль класичної медичної освіти лікаря. Спеціалізована підготовка менеджерів відсутня	Формування практичних навичок (продажі, мови, логістика) на основі попиту, неформальне навчання	Поява спеціалізованих освітніх та сертифікатних програм; вимога до міждисциплінарних знань
Основний фокус	Отримання ексклюзивної або недоступної послуги	Цінова перевага та доступність	Якість, безпека та довіра

На початковому етапі, коли медичні подорожі були спорадичними та елітарними, поняття «менеджер із медичного туризму» не існувало. Роль кадрового забезпечення повністю покладалася на класичну медичну освіту лікаря, чия репутація була головним активом. Організаційні питання вирішувалися пацієнтом самостійно, тому потреби у спеціалізованій підготовці управлінців просто не було.

У період формування ринку, з появою агентств-фасилітаторів, виникла потреба у фахівцях, здатних координувати поїздки. Однак ця підготовка мала суто практичний та неформальний характер. Працівники здобували навички безпосередньо на робочому місці, опановуючи логістику, продажі та іноземні мови. Основним рушієм тут був ринковий попит, а не формалізовані освітні стандарти.

Кардинальні зміни відбулися на сучасному етапі професіоналізації. Підвищення вимог до якості, безпеки та управління ризиками сформувало гострий запит на фахівців нового типу.

Ринок праці у сфері медичного та оздоровчого туризму в Україні характеризується дуалістичною ситуацією. З одного боку, існує об'єктивний, хоча і трансформований війною, попит на фахівців, здатних координувати медико-оздоровчі подорожі, особливо у сферах реабілітації, стоматології та репродуктології.

З іншого боку, на ринку практично відсутня формалізована професія «менеджер із медичного туризму» з чітко визначеними кваліфікаційними вимогами та професійними стандартами.

Аналіз вакансій на провідних українських порталах із пошуку роботи показує, що відповідні функції часто виконують «медичні координатори», «адміністратори клінік» або «менеджери по роботі з іноземними пацієнтами». Це свідчить про стихійне формування ринку, де роботодавці змушені самостійно визначати набір необхідних навичок, часто комбінуючи вимоги з абсолютно різних галузей (табл. 3).

Отримані результати показали, що різні платформи з пошуку роботи не лише акумулюють вакансії з різних сегментів індустрії здоров'я, а й формують попит на фахівців із чітко диференційованими профілями компетенцій, які виокремлюються через:

- *спеціалізацію ринкових ніш*: *thepharma.media* представляє ринок, що потребує *фахівців-організаторів та консультантів*, де ключовими є глибока експертиза та стратегічний підхід; *work.ua* чітко орієнтований на *комерційний результат та пошук менеджерів із продажу*, здатних працювати на висококонкурентному міжнародному ринку з великими чеками; *robota.ua* ілюструє попит на *фахівців для операційної підтримки та*

ТАБЛИЦЯ 3 – Порівняльний аналіз вакансій у сфері здоров'я та туризму за даними сайтів працевлаштування

Критерій аналізу	thepharma.media	work.ua	robota.ua
Кількість вакансій	4	7	1
Середня сума ЗП (грн)	~ 38 333 (без урахування бонусів)	~ 85 000 (з урахуванням високих бонусів)	25 000–32 000 (стабільна ставка)
Сфера діяльності	Міжнародний медичний туризм, реабілітація, велнес, міжнародний мед. маркетинг	Міжнародний медичний туризм, естетична медицина, медичний консалтинг та продажі	Медичний туризм, страхування та асистанс (внутрішній ринок)
Варіації назв вакансій	• SMM-менеджер • Лікар-координатор • Керівник напрямку • Wellness-консультант	• Медичний координатор • Менеджер із продажу • Лікар-координатор • Медичний менеджер із продажів	• Лікар-координатор • Менеджер медичного асистансу
Вимога до освіти	У 3 з 4 вакансій медична/суміжна освіта є вимогою або ключовою перевагою	У 3 з 7 вакансій медична освіта є вимогою/перевагою. У решті пріоритет надається досвіду в продажах/MICE	Медична освіта (середня або вища) – обов'язково
Основні вміння та навички	• Координація медичних поїздок • Розроблення SMM-стратегій • Управління напрямом • Розроблення wellness-програм • Робота з партнерами	• Продажі складних послуг • Ведення CRM • Робота з «теплыми» лідами • Організація міжнародних заходів • Переговори та робота із запереченнями	• Координація медичних послуг • Робота з договорами медичного страхування • Запис до лікарів • Замовлення препаратів • Пояснення складних речей «простою мовою»
Ключові компетенції (Якісні)	• Медична експертиза • Стратегічне мислення • Комунікація та емпатія • Орієнтація на результат • Англійська мова	• Навички продажів (високий рівень) • Англійська мова (B2/C1+) • Емпатія в продажах • Самоорганізованість • Орієнтація на фінансовий результат	• Медична грамотність • Емпатична та турботлива комунікація • Організаційні навички • Відповідальність

сервісу на внутрішньому ринку медичного страхування, де пріоритетом є не продажі, а якісна координація та турботливий супровід клієнта;

• *роль медичної освіти*: вимога до медичної освіти є найбільш жорсткою саме у сфері *медичного асистансу та координації* (*robota.ua*, частково *therpharma.media*), де фахівець безпосередньо працює з медичною інформацією пацієнта; у сегменті, орієнтованому на продажі (*work.ua*), ця вимога є більш гнучкою і може поступатися досвіду в комерційній діяльності;

• *профілі ідеальних кандидатів*: профіль № 1 (стратег/організатор: висока експертиза, управлінські навички, системне мислення); профіль № 2 (продавець/комунікатор: високий рівень володіння мовами, навички переговорів, орієнтація на фінансовий результат); профіль № 3 (координатор/сервіс-менеджер: медична грамотність, емпатія, турботливість, організованість).

Проведений аналіз ринку праці дає змогу констатувати, що попит на фахівців у сфері медичного та оздоровчого туризму є структурованим та чітко диференційованим. Замість єдиної універсальної професії ринок формує запит щонайменше на три різні функціональні профілі з відповідними компетенціями (табл. 4).

Представлена компетентнісна модель фахівця у сфері медичного та оздоровчого туризму, побудована на основі аналізу вимог ринку праці, була далі нами співставлена зі змістом стандарту вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю І9 (229) «Громадське здоров'я» [1] (табл. 5).

Можна заключити, що зміст стандарту вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю І9 (229) «Громадське здоров'я» повністю закриває базову, фундаментальну потребу ринку праці — наявність у фахівця глибокої медичної грамотності: у здобувачів формується розуміння щодо специфіки функціонування системи охорони здоров'я, ключових основ безпеки пацієнтів та медичної етики. Це робить їх ідеальними кандидатами для ролей, де пріоритетом є якість та безпека координації лікування, і підтверджує, що освітні програми для підготовки кадрів у сфері медичного та оздоровчого туризму є найбільш релевантними саме за даною спеціальністю.

Водночас стандарт демонструє повну або часткову невідповідність у компетенціях, що відповідають за комерційну та сервісну успішність бізнесу. Існує повна відсутність підготовки у сфері маркетингу та продажів, а також стратегічного управління. Навички клієнтського сервісу та бізнес-адміністрування (зокрема, робота з програмним забезпеченням управління медичним закладом) також залишаються поза увагою.

Окремо зміст стандарту вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю І9 (229) «Громадське здоров'я» було нами порівняно з міжнародними професійними стандартами Medical Tourism Association (MTA) [6; 14; 22] (табл. 6).

Порівняння освітнього стандарту з вимогами Medical Tourism Association чітко показує як сильні сторони, так і фундаментальні недоліки

ТАБЛИЦЯ 4 – Компетентнісна модель фахівця у сфері медичного та оздоровчого туризму

Критерій аналізу / Компетенція	Профіль 1	Профіль 2	Профіль 3
Основна функція	Організація та супровід пацієнта, забезпечення якості та безпеки	Консультація, переконання та конвертація «тепліх» лідів в угоди	Розроблення стратегії, управління командою, розвиток партнерської мережі
Вимога до освіти	Медична (вища/середня) – обов'язково	Медична – бажана перевага, але може поступатися досвіду в продажах	Медична/соціальна/психологічна – гнучкі вимоги
Фундаментальні знання	- Розуміння системи охорони здоров'я - Протоколи лікування та діагностики - Медична етика та право	- Техніки продажів складних послуг - Робота з великими чеками - Принципи медичного маркетингу	- Основи менеджменту та управління проектами - Аналіз ринку та конкурентів - Стратегічне планування
Ключові hard skills	- Ведення медичної документації - Робота з програмним забезпеченням управління медичним закладом - Координація логістики	- Робота з програмним забезпеченням управління медичним закладом - Ведення переговорів - Збільшення кількості клієнтів	- Управління бюджетом - Побудова бізнес-відносин - Підготовка аналітичних звітів
Ключові soft skills	- Емпатія та турботливість - Стресостійкість - Уміння пояснювати складне	- Наполегливість та орієнтація на результат - Переконливість - Міжкультурна чутливість	- Лідерство та системне мислення - Прийняття рішень - Навички публічних виступів
Мовна компетенція	Англійська (B1+) – для міжнародних напрямів	Англійська / інша іноземна (B2/C1+) – обов'язково	Англійська – бажана для роботи з міжнародними партнерами

ТАБЛИЦЯ 5 — Аналіз відповідності стандарту вищої освіти за спеціальністю І9 (229) «Громадське здоров'я» компетентнісній моделі ринку праці

Компетенція / Профіль ринку праці	Компетентнісна модель ринку праці (Вимоги роботодавців)	Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю І9 (229) «Громадське здоров'я»
Медична грамотність та безпека пацієнтів	Обов'язкова вимога для всіх профілів, особливо для координаторів: потребує розуміння системи охорони здоров'я, медичної документації та протоколів	Повна відповідність: стандарт забезпечує фундаментальні знання з організації системи охорони здоров'я, якості та безпеки медичної допомоги
Комунікація та клієнтський сервіс	Критично важлива компетенція: вимагає емпатії, турботливості, навичок переконання та вміння створювати позитивний клієнтський досвід	Часткова відповідність: розвиває навички медичної комунікації («лікар – пацієнт»), але не формує компетенцій із клієнтського сервісу за стандартами гостинності
Маркетинг та продажі	Ключова вимога для комерційних ролей: включає digital-маркетинг, техніки продажів, роботу з «теплими» лідами та збільшення кількості клієнтів	Повна відсутність: стандарт не передбачає формування комерційних навичок, обмежуючись лише промоцією здоров'я на рівні населення
Організація та бізнес-адміністрування	Основа для всіх профілів: вимагає навичок координації логістики, роботи з програмним забезпеченням управління медичним закладом для продажів та основ проєктного менеджменту	Часткова відповідність: надає базові навички з медичного менеджменту, але не охоплює туристичну логістику та специфічні бізнес-інструменти
Стратегічне управління та розвиток	Вимога для керівних посад: включає аналіз ринку, побудову бізнес-відносин, управління бюджетом та розроблення нових продуктів/послуг	Повна відсутність: бакалаврський стандарт не формує компетенцій зі стратегічного менеджменту та розвитку бізнесу

ТАБЛИЦЯ 6 — Аналіз відповідності стандарту вищої освіти за спеціальністю І9 (229) «Громадське здоров'я» міжнародним професійним стандартам Medical Tourism Association

Компетенція (за стандартами Medical Tourism Association)	Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю І9 (229) «Громадське здоров'я»	Аналітичний висновок (Рівень відповідності)
1. Якість та безпека пацієнтів (Знання управління якістю, протоколів безпеки, стратегій управління ризиками)	Повна відповідність: стандарт передбачає формування здатності здійснювати моніторинг якості медичної допомоги та застосовувати принципи інфекційного контролю	Це найсильніший бік спеціальності, що повністю відповідає міжнародним вимогам і є її головною перевагою
2. Знання правових та етичних питань (Розуміння міжнародних правил, прав пацієнтів, етичних міркувань)	Повна відповідність: стандарт включає здатність дотримуватися етичних принципів та правових норм у професійній діяльності, розуміння прав пацієнтів	Спеціальність забезпечує міцний фундамент у ключових неклінічних аспектах охорони здоров'я
3. Культурна компетентність та пацієнтоцентричний досвід (Ефективна комунікація, культурна чутливість, управління враженнями пацієнта)	Часткова відповідність: розвиваються навички комунікації «лікар – пацієнт», але відсутній фокус на технологіях гостинності та сервіс-менеджменті, що є ключовим для створення позитивного досвіду	Програма готує до медичної комунікації, але не до сервісу . Це потребує інтеграції модулів з індустрії туризму та гостинності
4. Маркетинг та розвиток бізнесу (Розроблення маркетингових стратегій, визначення цільових ринків, використання цифрових платформ)	Повна відсутність: компетенції обмежуються промоцією здоров'я на рівні населення, а не комерційним маркетингом та просуванням послуг на конкурентному ринку	Найбільша «сліпа зона» стандарту: для відповідності вимогам МТА необхідне введення повноцінного блоку з маркетингу та бізнес-девелопменту
5. Управління медичною подорожжю (Medical Travel Facilitation) (Координація логістики, співпраця з партнерами, управління всім циклом послуги)	Часткова відповідність: надає базові навички з медичного менеджменту, але не охоплює туристичну логістику (візи, трансфери) та бізнес-адміністрування	Стандарт дає розуміння медичної частини процесу, але не туристичного та бізнес-складника

спеціальності в контексті підготовки фахівців для медичного туризму.

Спеціальність повністю закриває ядро професії, пов'язане з безпекою та відповідальністю. Здобувачі отримують необхідні знання з якості надання медичних послуг та етично-правових норм роботи з пацієнтами. Це дає змогу стверджувати, що спеціальність «Громадське здоров'я» є найбільш придатною платформою, оскільки формує систему знань та вмінь,

що гарантують захист пацієнта.

При цьому стандарт абсолютно не покриває компетенції, пов'язані з комерційною та сервісною діяльністю. Спостерігається повна відсутність підготовки у сфері маркетингу та розвитку бізнесу. Відсутнє формування навичок обслуговування клієнтів, міжкультурної комунікації та управління туристичною логістикою.

Виявлений у ході дослідження системний розрив між комплексними вимогами ринку

Таблиця 7 – Зміст інтегративної концепції підготовки фахівців у сфері медичного туризму

Компонент моделі	Зміст та характеристика
Освітня база	Спеціальність І9 (229) «Громадське здоров'я», перший (бакалаврський) рівень
Мета моделі	Подолання компетентнісного розриву шляхом підготовки фахівців, що відповідають вимогам ринку праці та міжнародним стандартам
Ключові принципи	• Фундаментальність: фокус на стандарт спеціальності «Громадське здоров'я» (якість, безпека, етика) • Гнучкість: Реалізація через єдиний блок дисциплін вільного вибору • Практична орієнтованість: Зміст дисциплін відповідає запитам роботодавців та стандартам МТА
Рівень 1: Фундаментальне ядро	Обов'язкові дисципліни відповідно до змісту стандарту спеціальності 229 «Громадське здоров'я». Формує: базове розуміння системи охорони здоров'я, медичного права та етики, стандартів безпеки пацієнтів
Рівень 2: Комплексний блок вибіркових дисциплін	«Менеджмент в індустрії здоров'я та туризму» Механізм: Студент вибирає цей блок, а всередині нього самостійно конструює свою освітню траєкторію, вибираючи дисципліни з трьох напрямів
Напрямок А: «Координація та сервіс»	Орієнтовні дисципліни: • Клієнтський сервіс та Patient Journey Mapping у медицині • Основи медичного страхування та асистансу • Міжкультурна комунікація та медична етика
Напрямок Б: «Маркетинг та продажі»	Орієнтовні дисципліни: • Техніки етичних продажів в охороні здоров'я • Digital-маркетинг для медичних брендів • CRM-системи та аналітика продажів
Напрямок В: «Стратегія та управління»	Орієнтовні дисципліни: • Стратегічний менеджмент в охороні здоров'я • Проектний менеджмент у сфері здоров'я • Маркетинг wellness-послуг та побудова B2B-відносин

праці та монодисциплінарною спрямованістю освітніх програм у межах окремої спеціальності обґрунтував можливість запропонувати інтегративну концепцію підготовки фахівців у сфері медичного та оздоровчого туризму (табл. 7).

Концепція передбачає дворівневу структуру, що гармонійно поєднує обов'язкову та варіативну освітні компоненти:

— обов'язкові дисципліни — базується на стандарті спеціальності І9 (229) «Громадське здоров'я», формує незамінну базу з організації системи охорони здоров'я, медичного права, біоетики та стандартів безпеки пацієнтів. Мета — формування, незалежно від подальшої спеціалізації, системного розуміння медичного середовища;

— комплексний блок вибіркових дисциплін «Менеджмент в індустрії здоров'я та туризму» — поглиблена професійна підготовка реалізується в межах єдиного інтегрованого блоку дисциплін за вибором: здобувач самостійно конструює свою освітню траєкторію, вибираючи ті дисципліни, що найбільше відповідають його кар'єрним прагненням, це дає змогу формувати як вузько-спеціалізованих, так і універсальних фахівців.

Представлена нами концепція є найбільш гнучким та реалістичним підходом для впровадження у сучасних закладах вищої освіти. Він не вимагає створення нової окремої спеціалізації та кардинальної перебудови навчальних планів, а дає змогу органічно інтегрувати нові,

ринково-орієнтовані знання в існуючу структуру освітньої програми, надаючи здобувачам академічну свободу, можливість формувати унікальні набори компетенцій (наприклад, поєднуючи дисципліни з різних напрямів) та отримати міждисциплінарну професійну кваліфікацію.

Висновки. Проведене наукове дослідження включило комплексний аналіз ринку праці, національних стандартів вищої освіти та міжнародних професійних стандартів, дало змогу зробити низку обґрунтованих висновків щодо шляхів підготовки фахівців у сфері медичного туризму.

Аналіз актуальних вакансій на провідних українських порталах із пошуку роботи дав змогу виявити системний попит на «гібридних» фахівців та сформувати на його основі компетентнісну модель, що включає три чіткі функціональні профілі: пріоритет № 1 — медична освіта, сервіс та безпека; пріоритет № 2 — комерційні навички, маркетинг; пріоритет № 3 — управлінські навички, проектний менеджмент.

Порівняльний аналіз засвідчив, що стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю І9 (229) «Громадське здоров'я» є найбільш релевантною фундаментальною базою для підготовки фахівців даного напрямку. На відміну від інших спеціальностей він забезпечує формування критично важливих компетентностей з організації системи охорони здоров'я, стандартів якості та безпеки пацієнтів,

медичного права та етики, що є незамінною основою для роботи у сфері медичного туризму.

Установлено, що стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю І9 (229) «Громадське здоров'я», повністю відповідаючи вимогам ринку та міжнародним стандартам (МТА) у медико-організаційному блоці, має критичні прогалини у комерційних та сервісних компетенціях. Зокрема, стандарт не передбачає формування навичок у сферах маркетингу, продажів, клієнтського досвіду, міжкультурної комунікації та специфічної туристичної логістики, які є обов'язковими як для роботодавців, так і для міжнародної сертифікації.

Для подолання виявленого розриву запропоновано модель, що передбачає упровадження в межах освітніх програм за спеціальністю «Громадське здоров'я» єдиного комплексного блоку дисциплін за вибором «Менеджмент в індустрії здоров'я та туризму». Цей блок дає змогу здобувачам, спираючись на здобуту фундаментальну базу, самостійно конструювати індивідуальну освітню траєкторію, вибираючи дисципліни з трьох рекомендованих напрямів («Координація та сервіс», «Маркетинг та продажі», «Стратегія та управління»), що безпосередньо відповідають функціональним профілям ринку праці.

До головних тез висновків нашої роботи необхідно віднести і те, що запропонована інтеграційна концепція є надзвичайно гнучкою та може бути успішно адаптована для

підготовки фахівців у вузькоспеціалізованих нішах, зокрема у сфері спортивної медицини та реабілітації, що є одним із найперспективніших напрямів оздоровчого туризму. Фундаментальне ядро зі спеціальності та специфіка самої освітньої програми «Громадське здоров'я», що реалізується на базі Національного університету фізичного виховання і спорту України, забезпечують необхідне розуміння основ спортивної медицини та принципів реабілітації. На цю базу органічно лягають варіативні модулі: траєкторія «Координація та сервіс» дасть змогу готувати фахівців, здатних організовувати повний цикл послуг для спортсменів або цілих команд (від діагностики та лікування травм до реабілітаційних зборів), тоді як траєкторії «Маркетинг» і «Стратегія» готуватимуть спеціалістів, спроможних просувати українські реабілітаційні центри на міжнародному ринку та будувати партнерські відносини зі спортивними клубами, федераціями та агентствами.

У підсумку результати нашої роботи створюють наукове підґрунтя для наступного важливого кроку — розроблення національних професійних стандартів для фахівців у сфері медичного та оздоровчого туризму, гармонізованих із вимогами ринку праці та міжнародної рамки кваліфікацій. Це, своєю чергою, дасть змогу полегшити розроблення освітніх та сертифікатних програм, забезпечивши сферу кваліфікованими та конкурентоспроможними кадрами.

Література

- Міністерство освіти і науки України. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 229 «Громадське здоров'я» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ МОН від 18.01.2022 № 37 [Інтернет]. 2022. Available from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/01/18/229-Hromadske-zdorovya-bak.pdf>
- Носирев ОО. Лікувально-оздоровчий туризм: тенденції та стратегічні вектори розвитку [Лікувально-оздоровчий туризм: тенденції та стратегічні вектори розвитку]. Тавр. наук. вісн. Серія. 2024;(20):321–31. doi: 10.32782/2708-0366/2024.20.38 [in Ukrainian].
- Подзіров АО. Організаційно-правове забезпечення розвитку медичного туризму в Україні: монографія [Orhanizatsiynopravove zabezpechennya rozvytku medychnoho turyzmu v Ukraini: monohrafiya]. Київ: НДІ ППіП НАПрН України; 2024. 242 с. Available from: <https://repository.ndipp.gov.ua/handle/765432198/924> [in Ukrainian].
- Польова О, Дідух Я. Перспективи розвитку медичного туризму в Україні [Perspektyvy rozvytku medychnoho turyzmu v Ukraini]. Акт. питання у сучас. науці [Інтернет]. 16 лип. 2023;(7(13)). Available from: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7\(13\)-75-87](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7(13)-75-87) [in Ukrainian].
- Ткаченко ТІ, Мельниченко СВ. Перспективи розвитку медичного туризму в Україні в умовах глобалізаційних викликів [Perspektyvy rozvytku medychnoho turyzmu v Ukraini v umovakh hlobalizatsiynykh vyklykiv]. Ефективна економіка. [Інтернет]. 2017;(11). Available from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5917> [in Ukrainian].
- Українська асоціація медичного туризму. Available from: <https://uamt.com.ua/>
- Футорний СМ, Маслова ОВ, Піжов ОМ, Шахліна ЛГ, Риган ММ. Світовий досвід впливу війни та повоєнного відновлення на систему освіти громадського здоров'я. Огляд літератури [Svitovyy dosvid vplyvu viyny ta povoyennoho vidnovlennya na systemu osvity hromads'koho zdorov'ya. Ohlyad literatury]. Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія. 2025;(1):116–23. doi: 10.32782/spmed.2025.1.17 [in Ukrainian].
- Robota.ua. Знайти роботу в Україні [Інтернет]. [місце публікації не вказано]: Robota.ua; [дата публікації не вказана; цитовано 2025 Сер 17]. Available from: <https://roboata.ua/>
- ThePharma.Media. Вакансії у фармацевтичній галузі [Інтернет]. [місце публікації не вказано]: ThePharma.Media; [дата публікації не вказана; цитовано 2025 Сер 17]. Available from: <https://thepharma.media/vacancies/>
- Work.ua. Сайт пошуку роботи № 1 в Україні [Інтернет]. [місце публікації не вказано]: Work.ua; [дата публікації не вказана; цитовано 2025 Сер 17]. Available from: <https://www.work.ua/>
- Chen LH, Wilson ME. The Globalization of Healthcare: Implications of Medical Tourism for the Infectious Disease Clinician. Clin Infect Dis. 2013;57(12):1752–9. doi: 10.1093/cid/cit540
- Connell J. Medical tourism – concepts and definitions. In: Handbook on Medical Tourism and Patient Mobility. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing; 2015. doi: 10.4337/9781783471195.00010
- Dryglas D, Smith MK. Introduction: the development of health tourism in challenging times – a focus on the Visegrád countries. Worldwide Hospitality and Tourism Themes. 2025;17(2):152–8. doi: 10.1108/WHATT-01-2025-0024

14. Global Healthcare Accreditation. Certified Medical Tourism Professional (CMTF) [Internet]. Palm Beach Gardens, FL: Global Healthcare Accreditation; Available from: <https://www.globalhealthcareaccreditation.com/certified-medical-tourism-professional>
15. Global Wellness Institute. The Global Wellness Economy Monitor 2024 [Internet]. Miami, FL: Global Wellness Institute; 2024. Available from: <https://globalwellnessinstitute.org/wp-content/uploads/2024/11/WellnessEconMonitor2024PDF.pdf>
16. Global Wellness Institute. Wellness Policy Toolkit: Wellness in Tourism [Internet]. Miami, FL: Global Wellness Institute; 2024. Available from: https://globalwellnessinstitute.org/wp-content/uploads/2024/03/GWI-Wellness-Policy_Tourism_032524-v8.pdf
17. Grand View Research. Medical Tourism Market Size, Share & Trends Analysis Report [Internet]. San Francisco, CA: Grand View Research; 2024. Available from: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/medical-tourism-market>
18. Hanefeld J, Smith R, Horsfall D, Lunt N. What do we know about medical tourism? A review of the literature with discussion of its implications for the UK National Health Service as an example of a public health care system. *J Travel Med.* 2014;21(6):410–7. doi: 10.1111/jtm.12147
19. Heung VCS, Kucukusta D, Song H. Medical tourism development in Hong Kong: An assessment of the barriers. *Tourism Management.* 2011;32(5):995–1005. doi: 10.1016/j.tourman.2010.08.012
20. Latief A, Ulfa M. Healthcare Facilities and Medical Tourism Across the World: A Bibliometric Analysis. *Malays J Med Sci.* 2024;31(2):18–29. doi:10.21315/mjms2024.31.2.3
21. Lunt N, Smith R, Exworthy M, Green S, Horsfall D, Mannion R. Medical Tourism: Treatments, Markets and Health System Implications: A scoping review [Internet]. Paris: OECD; 2011. 55 p. Available from: <http://www.oecd.org/health/health-systems/48723982.pdf>
22. Medical Tourism Association. Ecosystem for Global Healthcare [Internet]. [місце публікації не вказано]: Medical Tourism Association; Available from: <https://www.medicaltourismassociation.com/>
23. Sigala M. Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting industry and research. *J Bus Res.* 2020;117:312–21. doi: 10.1016/j.jbusres.2020.06.015
24. Sun S, Zhong L, Law R, Li X, Deng B, Yang L. Health tourism evolution: a review based on bibliometric analysis and the China National Knowledge Infrastructure database. *Sustainability (Basel).* 2022;14(16):10435. doi:10.3390/su141610435

ORCID 0000-0003-1623-7929, sfutorny@uni-sport.edu.ua

ORCID 0000-0001-8907-6172, 0205@ukr.net

ORCID 0000-0003-1802-3035, opyzhov@uni-sport.edu.ua

ORCID 0009-0008-7297-1646, uamtooffice@gmail.com

Надійшла 30.05.2025

Прийнята 12.06.2025

Опублікована 10.09.2025